श्रीमद् भागवत का यह सार
भगवद् भक्ति ही आधार

શ્રી મદ્ભાગવત રસિક કુટુંબ

UG-11.13 - દ્વિતીય સોપાન

स्व धाम प्रस्थान को देखो हो रहे श्री कृष्ण तैयार।
उद्धृत किए उद्धव समक्ष अद्भुत अनमोल उद्गार।।

નારાયણં(ન્) નમસ્કૃત્ય, નરં(ઞ્) ચૈવ નરોત્તમમ્.
દેવીં(મ્) સરસ્વતીં(મ્) વ્યાસં(ન્), તતો જયમુદીરયેત્.

નામસઙ્કીર્તનં(મ્) યસ્ય, સર્વપાપપ્રણાશનમ્.
પ્રણામો દુઃખશમનસ્, તં(ન્) નમામિ હરિં(મ્) પરમ્.

શ્રીમદ્ભાગવતમહાપુરાણમ્

એકાદશઃ સ્કન્ધઃ

અથ ત્રયોદશોऽધ્યાયઃ - ૧૩ ..

શ્રીભગવાનુવાચ

સત્ત્વં(મ્) રજસ્તમ ઇતિ, ગુણા બુદ્ધેર્ન ચાત્મનઃ.

સત્ત્વેનાન્યતમૌ હન્યાત્, સત્ત્વં(મ્) સત્ત્વેન ચૈવ હિ .. ૧..

સત્ત્વે + નાન્ + યતમૌ

સત્ત્વાદ્ ધર્મો ભવેદ્ વૃદ્ધાત્, પું(વ્)સો મદ્ભક્તિલક્ષણઃ .

સાત્ત્વિકોપાસયા સત્ત્વં(ન્), તતો ધર્મઃ(ફ્) પ્રવર્તતે .. ૨..

સાત્ત્વિકો + પાસયા

ધર્મો રજસ્તમો હન્યાત્, સત્ત્વવૃદ્ધિરનુત્તમઃ .

આશુ નશ્યતિ તન્મૂલો, હ્યધર્મ ઉભયે હતે .. ૩..

સત્ત્વ + વૃદ્ધિ + રનુત્તમઃ

આગમોઽપઃ(ફ્) પ્રજા દેશઃ(ખ્), કાલઃ(ખ્) કર્મ ચ જન્મ ચ .

ધ્યાનં(મ્) મન્ત્રોઽથ સં(વ્)સ્કારો, દશૈતે ગુણહેતવઃ .. ૪..

તત્તત્સાત્ત્વિકમેવૈષાં(મ્), યદ્ યદ્ વૃદ્ધાઃ(ફ્) પ્રચક્ષતે .

નિન્દન્તિ તામસં(ન્) તત્તદ્, રાજસં(ન્) તદુપેક્ષિતમ્ .. ૫..

તત્તત્ + સાત્ત્વિક + મેવૈષાં(મ્)

સાત્ત્વિકાન્યેવ સેવેત, પુમાન્ સત્ત્વવિવૃદ્ધયે .

તતો ધર્મસ્તતો જ્ઞાનં(મ્), યાવત્ સ્મૃતિરપોહનમ્ .. ૬..

સાત્ત્વિકાન્ + યેવ, સ્મૃતિ + રપોહનમ્

વેણુસઙ્ઘર્ષજો વહ્નિર્ -દગ્ધ્વા શામ્યતિ તદ્વનમ્ .

એવં(ઙ્) ગુણવ્યત્યયજો, દેહઃ(શ્) શામ્યતિ તત્ક્રિયઃ .. ૭..

વેણુ + સઙ્ઘર્ષજો , ગુણ + વ્યત્ + યયજો

ઉદ્ધવ ઉવાચ

વિદન્તિ મર્ત્યાઃ(ફ્) પ્રાયેણ, વિષયાન્ પદમાપદામ્ .

તથાપિ ભુઞ્જતે કૃષ્ણ, તત્ કથં(મ્) શ્વખરાજવત્ .. ૮..

પદમા + પદામ્ , શ્વખરા + જવત્

શ્રીભગવાનુવાચ

અહમિત્યન્યથાબુદ્ધિઃ(ફ્), પ્રમત્તસ્ય યથા હૃદિ .

ઉત્સર્પતિ રજો ઘોરં(ન્), તતો વૈકારિકં(મ્) મનઃ .. ૯..

અહ + મિત્યન્ + યથાબુદ્ધિઃ(ફ્) , ઉત્સર્ + પતિ

રજોયુક્તસ્ય મનસઃ(સ્), સં(ઙ્)કલ્પઃ(સ્) સવિકલ્પકઃ .

તતઃ(ખ્) કામો ગુણધ્યાનાદ્, દુસહઃ(સ્) સ્યાદ્ધિ દુર્મતેઃ .. ૧૦..

ગુણ + ધ્યાનાદ્

કરોતિ કામવશગઃ(ખ્), કર્માણ્યવિજિતેન્દ્રિયઃ .

દુઃખોદર્કાણિ સમ્પશ્યન્, રજોવેગવિમોહિતઃ .. ૧૧..

કા + મવશગઃ(ખ્), કર્માણ્ય + વિજિતેન્દ્રિયઃ

દુઃખો + દર્કાણિ , રજોવેગ + વિમોહિતઃ

રજસ્તમોભ્યાં(મ્) યદપિ, વિદ્વાન્ વિક્ષિપ્તધીઃ(ફ્) પુનઃ .

અતન્દ્રિતો મનો યું(ગ્)જન્, દોષદૃષ્ટિર્ન સજ્જતે .. ૧૨..

દોષ + દૃષ્ટિર્ + ન

અપ્રમત્તોઽનુયું(ગ્)જીત, મનો મય્યર્પયઞ્છનૈઃ .

અનિર્વિણ્ણો યથાકાલં(ગ્), જિતશ્વાસો જિતાસનઃ .. ૧૩..

અપ્રમત્તોઽ + નુયું(ગ્)જીત,મય્યર્ + પયઞ્ + છનૈઃ

એતાવાન્ યોગ આદિષ્ટો, મચ્છિષ્યૈઃ(સ્) સનકાદિભિઃ .

સર્વતો મન આકૃષ્ય, મય્યદ્ધાવેશ્યતે યથા .. ૧૪..

મચ્ + છિષ્યૈઃ(સ્), મય્યદ્ધાઽઽ + વેશ્યતે

ઉદ્ધવ ઉવાચ

યદા ત્વં(મ્) સનકાદિભ્યો, યેન રૂપેણ કેશવ .

યોગમાદિષ્ટવાનેતદ્, રૂપમિચ્છામિ વેદિતુમ્ .. ૧૫..

યોગમા + દિષ્ટવા + નેતદ્

શ્રીભગવાનુવાચ

પુત્રા હિરણ્યગર્ભસ્ય, માનસાઃ(સ્) સનકાદયઃ .

પપ્રચ્છુઃ(ફ્) પિતરં(મ્) સૂક્ષ્માં(મ્), યોગસ્યૈકાન્તિકીં(ઙ્) ગતિમ્ .. ૧૬..

યોગસ્યૈ + કાન્તિકીં(ઙ્)

સનકાદય ઊચુઃ

ગુણેષ્વાવિશતે ચેતો, ગુણાશ્ચેતસિ ચ પ્રભો .

કથમન્યોન્યસં(ન્)ત્યાગો, મુમુક્ષોરતિતિતીર્ષોઃ .. ૧૭..

ગુણેષ્ + વાવિશતે, કથમન્ + યોન્ય + સં(ન્)ત્યાગો

મુમુક્ષો + રતિતિતીર્ + ષોઃ

શ્રીભગવાનુવાચ

એવં(મ્) પૃષ્ટો મહાદેવઃ(સ્), સ્વયં(મ્)ભૂર્ભૂતભાવનઃ .

ધ્યાયમાનઃ(ફ્) પ્રશ્નબીજં(ન્), નાભ્યપદ્યત કર્મધીઃ .. ૧૮..

સ્વયં(મ્) + ભૂર્ભૂત + ભાવનઃ ,નાભ્ય + પદ્યત

સ મામચિન્તયદ્ દેવઃ(ફ્), પ્રશ્નપારતિતીર્ષયા .

તસ્યાહં(મ્) હં(વ્)સરૂપેણ, સકાશમગમં(ન્) તદા .. ૧૯..

મા + મચિન્તયદ્, પ્રશ્નપા + રતિતીર્ + ષયા ,સકા + શમગમં(ન્)

દૃષ્ટ્વા માં(ન્) ત ઉપવ્રજ્ય, કૃત્વા પાદાભિવન્દનમ્ .

બ્રહ્માણમગ્રતઃ(ખ્) કૃત્વા, પપ્રચ્છુઃ(ખ્) કો ભવાનિતિ .. ૨૦..

પાદા + ભિવન્દનમ્ ,બ્રહ્માણ + મગ્રતઃ(ખ્)

ઇત્યહં(મ્) મુનિભિઃ(ફ્) પૃષ્ટસ્ - તત્ત્વજિજ્ઞાસુભિસ્તદા .

યદવોચમહં(ન્) તેભ્યસ્ - તદુદ્ધવ નિબોધ મે .. ૨૧..

તત્ત્વ + જિજ્ઞાસુ + ભિસ્તદા,

યદવો + ચમહં(ન્), તદુદ્ + ધવ

વસ્તુનો યદ્યનાનાત્વ - માત્મનઃ(ફ્) પ્રશ્ન ઈદૃશઃ .

કથં(ઙ્) ઘટેત વો વિપ્રા, વક્તુર્વા મે ક આશ્રયઃ .. ૨૨..

યદ્ય + નાનાત્વ

પં(ઞ્)ચાત્મકેષુ ભૂતેષુ, સમાનેષુ ચ વસ્તુતઃ .

કો ભવાનિતિ વઃ(ફ્) પ્રશ્નો, વાચારમ્ભો હ્યનર્થકઃ .. ૨૩..

પં(ઞ્)ચાત્ + મકેષુ

મનસા વચસા દૃષ્ટ્યા, ગૃહ્યતેઽન્યૈરપીન્દ્રિયૈઃ .

અહમેવ ન મત્તોઽન્ય-દિતિ બુધ્યધ્વમં(ઞ્)જસા .. ૨૪..

ગૃહ્યતેઽન્ + યૈરપીન્ + દ્રિયૈઃ,

બુધ્ + યધ્વ + મં(ઞ્)જસા

ગુણેષ્વાવિશતે ચેતો, ગુણાશ્ચેતસિ ચ પ્રજાઃ .

જીવસ્ય દેહ ઉભયં(ઙ્), ગુણાશ્ચેતો મદાત્મનઃ .. ૨૫..

ગુણેષ્વા + વિશતે, ગુણાશ્ + ચેતસિ

ગુણેષુ ચાવિશચ્ચિત્ત - મભીક્ષ્ણં(ઙ્) ગુણસેવયા .

ગુણાશ્ચ ચિત્તપ્રભવા, મદ્રૂપ ઉભયં(ન્) ત્યજેત્ .. ૨૬..

ચાવિશચ્ + ચિત્ત

જાગ્રત્ સ્વપ્નઃ(સ્) સુષુપ્તં(ઞ્) ચ, ગુણતો બુદ્ધિવૃત્તયઃ .

તાસાં(મ્) વિલક્ષણો જીવઃ(સ્), સાક્ષિત્વેન વિનિશ્ચિતઃ .. ૨૭..

યર્હિ સં(વ્)સૃતિબન્ધોઽય - માત્મનો ગુણવૃત્તિદઃ .

મયિ તુર્યે સ્થિતો જહ્યાત્, ત્યાગસ્તદ્ ગુણચેતસામ્ .. ૨૮..

સં(વ્)સૃતિ + બન્ધોઽય

અહં(ઙ્)કારકૃતં(મ્) બન્ધ - માત્મનોઽર્થવિપર્યયમ્ .

વિદ્વાન્ નિર્વિદ્ય સં(વ્)સાર - ચિન્તાં(ન્) તુર્યે સ્થિતસ્ત્યજેત્ .. ૨૯..

માત્મનોઽર્થ + વિપર્યયમ્ , સ્થિતસ્ + ત્યજેત્

યાવન્નાનાર્થધીઃ(ફ્) પું(વ્)સો, ન નિવર્તેત યુક્તિભિઃ .

જાગર્ત્યપિ સ્વપન્નજ્ઞઃ(સ્) સ્વપ્ને જાગરણં(મ્) યથા .. ૩૦..

યાવન્ + નાનાર્ + થધીઃ(ફ્),

જાગર્ + ત્યપિ ,સ્વપન્ + નજ્ઞઃ(સ્)

અસત્ત્વાદાત્મનોઽન્યેષાં(મ્), ભાવાનાં(ન્) તત્કૃતા ભિદા .

ગતયો હેતવશ્ચાસ્ય, મૃષા સ્વપ્નદૃશો યથા .. ૩૧..

અસત્ત્વા + દાત્મનોઽન્ + યેષાં(મ્),

હેતવશ્ + ચાસ્ય

યો જાગરે બહિરનુક્ષણધર્મિણોડર્થાન્,

ભુઙ્ક્તે સમસ્તકરણૈર્હૃદિ તત્સદૃક્ષાન્ .

સ્વપ્ને સુષુપ્ત ઉપસં(વ્)હરતે સ એકઃ(સ્)

સ્મૃત્યન્વયાત્રિગુણવૃત્તિદૃગિન્દ્રિયેશસ્મૃત્યન્વયાત્રિગુણવૃત્તિદૃગિન્દ્રિયેશઃ .. ૩૨..

બહિ + રનુ + ક્ષણ + ધર્મિણોડર્થાન્ ,

સમસ્ત + કરણૈર્ + હૃદિ

સ્મૃત્યન્ + વયાત્રિ + ગુણવૃત્તિ + દૃગિન્દ્રિ + યેશઃ

એવં(મ્) વિમૃશ્ય ગુણતો મનસસ્ત્ર્યવસ્થા,

મન્માયયા મયિ કૃતા ઇતિ નિશ્ચિતાર્થાઃ .

સં(ગ્)છિદ્ય હાર્દમનુમાનસદુક્તિતીક્ષ્ણ-

જ્ઞાનાસિના ભજત માખિલસં(વ્)શયાધિમ્ .. ૩૩..

મનસસ્ + ત્ર્યવસ્થા , હાર્ + દમનુમા + નસદુક્તિ + તીક્ષ્ણ ,

માખિલ + સં(વ્)શયાધિમ્

ઈક્ષેત વિભ્રમમિદં(મ્) મનસો વિલાસં(ન્)

દૃષ્ટં(મ્) વિનષ્ટમતિલોલમલાતચક્રમ્ .

વિજ્ઞાનમેકમુરુધેવ વિભાતિ માયા,

સ્વપ્નસ્ત્રિધા ગુણવિસર્ગકૃતોષ વિકલ્પઃ.. ૩૪..

વિનષ્ટ + મતિલો + લમલાત + ચક્રમ્ ,

વિજ્ઞા + નમેક + મુરુધેવ ,સ્વપ્નસ્ + ત્રિધા

દૃષ્ટિ(ન્) તતઃ(ફ્) પ્રતિનિવર્ત્ય નિવૃત્તતૃષ્ણ-

સ્તૂષ્ણીં(મ્) ભવેન્નિજસુખાનુભવો નિરીહઃ .

સંન્દૃશ્યતે ક્વ ચ યદીદમવસ્તુબુદ્ધ્યા,

ત્યક્તં(મ્) ભ્રમાય ન ભવેત્ સ્મૃતિરાનિપાતાત્ .. ૩૫..

પ્રતિ + નિવર્ + ત્યં(ન્) ભવેન્ + નિજસુખા + નુભવો

યદી + દમવસ્તુ + બુદ્ધ્યા , સ્મૃતિરા + નિપાતાત્

દેહં(ઞ્) ચ નશ્વરમવસ્થિતમુત્થિતં(મ્) વા,

સિદ્ધો ન પશ્યતિ યતોઽધ્યગમત્ સ્વરૂપમ્ .

દૈવાદપેતમુત દૈવવશાદુપેતં(મ્),

વાસો યથા પરિકૃતં(મ્) મદિરામદાન્ધઃ .. ૩૬..

નશ્વર + મવસ્થિત + મુત્થિતં(મ્), યતોઽ + ધ્યગમત્ + સ્વરૂપમ્

દૈવાદપે + તમુત ,દૈવ + વશા + દુપેતં(મ્) ,મદિરા + મદાન્ધઃ

દેહોઽપિ દૈવવશગઃ(ખ્) ખલુ કર્મ યાવત્,

સ્વારમ્ભકં(મ્) પ્રતિસમીક્ષત એવ સાસુઃ .

તં(મ્) સ પ્રપઞ્ચમધિરૂઢસમાધિયોગઃ(સ્),

સ્વાપ્નં(મ્) પુનર્ન ભજતે પ્રતિબુદ્ધવસ્તુઃ .. ૩૭..

દૈવ + વશગઃ(ખ્), પ્રપઞ્ચ + મધિરૂઢ + સમાધિયોગઃ(સ્) ,પ્રતિ + બુદ્ધ + વસ્તુઃ

મયૈતદુક્તં(મ્) વો વિપ્રા, ગુહ્યં(મ્) યત્ સાં(ઙ્)ખ્યયોગયોઃ .

જાનીત માઽઽગતં(મ્) યજ્ઞં(મ્), યુષ્મદ્ધર્મવિવક્ષયા .. ૩૮..

મયૈ + તદુક્તં(મ્), સાં(ઙ્)ખ્ય + યોગયોઃ, યુષ્મદ્ + ધર્મ + વિવક્ષયા

અહં(મ્) યોગસ્ય સાં(ઙ્)ખ્યસ્ય, સત્યસ્યર્તસ્ય તેજસઃ .

પરાયણં(ન્) દ્વિજશ્રેષ્ઠાઃ(શ્) શ્રિયઃ(ખ્) કીર્તેર્દમસ્ય ચ .. ૩૯..

સત્યસ્ + યર્ + તસ્ય, કીર્તેર્ + દમસ્ય

માં(મ્) ભજન્તિ ગુણાઃ(સ્) સર્વે, નિર્ગુણં(ન્) નિરપેક્ષકમ્ .

સુહૃદં(મ્) પ્રિયમાત્માનં(મ્), સામ્યાસં(ઙ્)ગાદયોગુણાઃ .. ૪૦..

સામ્યા + સં(ઙ્)ગા + દયો + ગુણાઃ

ઇતિ મે છિન્નસન્દેહા, મુનયઃ(સ્) સનકાદયઃ .

સભાજયિત્વા પરયા, ભક્ત્યાગૃણત સં(વ્)સ્તવૈઃ .. ૪૧..

તૈરહં(મ્) પૂજિતઃ(સ્) સમ્યક્, સં(વ્)સ્તુતઃ(ફ્) પરમર્ષિભિઃ .

પ્રત્યેયાય સ્વકં(ન્) ધામ, પશ્યતઃ(ફ્) પરમેષ્ઠિનઃ .. ૪૨..

પરમર્ + ષિભિઃ

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે પારમહંસ્યાં

સંહિતાયાં એકાદશસ્કન્ધે ત્રયોદશોઽધ્યાયઃ .. ૧૩..

ૐ પૂર્ણમદઃ(ફ્) પૂર્ણમિદં(મ્) પૂર્ણાત્પૂર્ણમુદચ્યતે
પૂર્ણસ્ય પૂર્ણમાદાય પૂર્ણમેવાવશિષ્યતે.
ૐ શાન્તિઃ(શ્) શાન્તિઃ(શ્) શાન્તિઃ